

شهرستان مرزی بندر آستارا در یک نگاه

موقعیت

شهرستان آستارا (شهر فرهنگ و شهر بام‌های سفالین) با وسعتی حدود ۳۳۴ کیلومتر مربع در شمال غربی استان گیلان واقع شده است که از شمال به جمهوری آذربایجان، از جنوب به شهرستان تالش، از غرب به استان اردبیل و از شرق به دریای کاسپین (خزر) محدود می‌باشد.

مرکز شهرستان آستارا، شهر آستارا بوده و دارای دویخس مرکزی و لوندویل و چهار دهستان حیران (گیلده)، ویرمونی، چلوند، لوندویل (کلرود) می‌باشد. این شهرستان براساس سرشماری رسمی سال ۱۳۹۵ دارای جمعیتی بیش از ۹۱۰۰۰ نفر بوده و از این آمار تعداد ۵۸۰۰۰ نفر در حوزه شهری و ۳۳۰۰۰ نفر در حوزه روستایی ساکن می‌باشند. تراکم نسبی ۱۸۹ نفر و درصد شهرنشینی در این شهرستان ۴۸/۵ درصد می‌باشد.

آستارا در منطقه‌ی تالش زبانان کشور واقع شده است و به جهت کثرت مهاجرت‌های صورت گرفته از مناطق دیگر ساکنان این شهر به زبان ترکی آذری با گویشی مختص به خود تکلم می‌کنند. بعد از زبان آذری تالش‌ها و گیلک‌ها بیشترین جمعیت شهرستان می‌باشند و بازرگانی، کشاورزی، صیادی و دامداری مهم‌ترین شغل مردم منطقه را تشکیل می‌دهند.

در بخش کشاورزی، تا چندین سال پیش ۳۲۰۰ هکتار زمین این شهرستان زیر کشت «برنج» می‌رفت که با کاشته شدن نخستین نهال «کیوی» کشور در این شهرستان، این منطقه به یکی از قطب‌های کشت و صادرات این میوه تبدیل شده و باغات کیوی آن بالغ بر ۴۵۰ هکتار می‌شود.

جغرافیای تاریخی و سیاسی:

«میر ظهیرالدین مرعشی» نویسنده و مورخ سده‌ی نهم هجری در کتاب «تاریخ گیلان و دیلمستان» سه بار این محل را به نام «آستارا» و یک بار به اسم «آستاره» خوانده است. کتاب «روضه‌الصفای ناصری» نوشته‌ی «رضا قلی‌خان هدایت» ادیب، شاعر و تذکره نویس سده‌ی سیزدهم هجری ضمن شرح سفر «شاه عباس» از اردبیل به گیلان به نام «آستارا» اشاره می‌کند. «عبدالفتاح قومنی» مورخ سده‌ی یازدهم هجری نیز با اشاره به دستور «شاه عباس» به «بهزاد بیک» جهت تعمیر و نگهداری جاده‌ها و پل‌های گیلان و مازندران به نام «آستارا» اشاره می‌کند.

با انعقاد عهدنامه‌ی ننگین «ترکمن‌چای» در سال ۱۲۰۶ هجری شمسی (۱۸۲۸ میلادی) و واگذاری خانات «ایروان» و «نخجوان» و لغو حق کشتی‌رانی ایران در دریای کاسپین، رودخانه‌ی «آستارا چای» مرز بین ایران و روسیه تعیین شد که بستر این رودخانه تا به امروز نیز بعنوان خط مرزی بین ایران و جمهوری آذربایجان محسوب می‌شود؛ با این مرز بندی بخشی از مناطق تالش‌نشین هم‌چون لنگران، سالیان، یاردملی و... در شمال این رودخانه از خاک ایران جدا شد که امروزه نیز شهرک کوچک آستارا در کناره‌ی شمالی رودخانه آستارا چای هنوز نام آستارا را بر خود دارد.

از نظر وجه تسمیه آستارا واژه‌های تالشی است به معنی آهسته‌رو که از «آسته رو» اخذ شده است که امر به آهسته رفتن می‌کند. نام فوق به واسطه این بود که در این ناحیه تپه‌های شنی، برکه، مرداب و نیزار وجود داشته و همین امر مستلزم این بود که عبور و مرور از منطقه آستارا باید با احتیاط صورت پذیرد و به همین جهت آهسته رو نامیده شده که به مرور زمان تلفظ آن به آستارا تغییر یافته است.

سوابق علمی و فرهنگی:

شهرستان آستارا به دلیل داشتن مرز زمینی، دریایی و هوایی، از دیرباز به عنوان دروازه‌ی اروپا مشهور شده است و به همین دلیل سالانه بیش از ۵۰۰ هزار نفر مسافر از اقصی نقاط جهان از طریق پایانه‌ی مسافری گمرک آستارا در دو سوی مرز بین‌المللی تردد می‌کنند.

در راستای این ارتباطات و مراودات تجاری، سیاسی و فرهنگی، مردم آستارا از فرهنگی غنی برخوردارند که در راستای آن موجبات احداث نخستین مدرسه به سبک نوین در سال ۱۲۷۸

ه.ش (حکیم نظامی)، توسط خیران شهر فراهم گردید.

هم اکنون در شهرستان آستارا چهار کتابخانه عمومی، پنج دانشگاه: آزاد اسلامی، آموزشکده‌ی سما، مرکز آموزش عالی شهریار، پیام نور، دانشگاه جامع علمی و کاربردی و حوزه‌ی علمیه‌ی ولی عصر با بیش از ده هزار دانشجو و طلبه فعالیت می‌کنند و میزان جمعیت باسواد آن بیش از ۹۸ درصد می‌باشد که از این لحاظ حائز رتبه‌ی اول در کشور است.

◀ آداب و رسوم:

بر خلاف دیگر شهرهای استان گیلان که دارای فرهنگ و آداب مشترک و مشابه می‌باشند آستارا دارای مراسم منحصر به خود است که می‌توان به دو نمونه بارز آن که همه ساله هزاران نفر را از شهرهای هم‌جوار، استان اردبیل و حتی جمهوری آذربایجان به سوی خود می‌کشاند اشاره کرد:

۱) **بایرام بازاری** (بازار عید): این بازار همه ساله در اعیاد مذهبی چون عید فطر، عید قربان و... در امامزاده ابراهیم و قاسم (ع) تشکیل می‌شود که مردم پس از زیارت به خرید وسایل مورد نیاز خود می‌پردازند. طول این بازار که در دو طرف جاده‌ی آستارا به لوندویل بر پا می‌گردد به بیش از یک کیلو متر می‌رسد.

۲) **مراسم معنوی تاسوعا و عاشورا**: طبق یک سنت دیرینه بعد از ظهر تاسوعا مردم به شکل انفرادی و یا در غالب دسته‌های عزاداری اغلب با پای برهنه به روشن کردن شمع در همه مساجد شهر می‌پردازند و پس از نماز مغرب و عشاء به امامزاده ابراهیم و قاسم (ع) رفته و به عزاداری و راز و نیاز می‌پردازند و پس از اذان صبح به شهر برگشته و مراسم ظهر عاشورا را برگزار می‌کنند.

◀ گمرک زمینی آستارا:

تاریخ تاسیس گمرک در آستارا، به صورت دقیق مشخص نمی‌باشد. ولی اسناد تاریخی چنان عنوان می‌کنند که در سال ۱۲۰۵ ه.ش وقتی شاه عباس میرزا می‌خواست برای قشون یورت تهیه کند از فتحعلی شاه در خواست کمک مالی می‌کند، شاه در جواب می‌گوید: «از پول عوارض گمرکی آستارا فراهم کنید». ژان اوین در کتاب «ایران امروز» به توصیف آستارا پرداخته و می‌نویسد «آستارا بندری است در جوار اردبیل - این شهر گمرکی دارد که از سوی متصدیان بلژیکی اداره می‌شود».

امروزه گمرک آستارا به عنوان یک اداره‌ی کل در امور واردات

و صادرات قطعی، ورود و خروج موقت، تعاونی مرزنشینان، ترانزیت داخلی و خارجی، کارنه تیر بین‌المللی، مبدا و مقصد کارنه تیر، کاپوتاژ، امور مسافری، مرجوعی، امانت‌های پستی و قضایی در حال فعالیت می‌باشند. این گمرک رتبه‌ی اول تجارت چمدانی در میان مرزهای زمینی کشور و رتبه‌ی نخست در میان مرزهای شمال از لحاظ صادرات را به دست آورده است.

◀ بندر چند منظوره‌ی آستارا:

ملگونف در سفرنامه‌ی خود حدود ۱۴۰ سال پیش می‌نویسد «آستارای ایران بندری است که هر ساله از حاجی ترخان (آستراخان کنونی) و باکو ۵۰ کشتی به آنجا می‌آید و اغلب بارشان آهن است» این بندر در دوران پهلوی از رونق می‌افتد تا پس از پیروزی شکوه‌مند انقلاب اسلامی با احداث اسکله‌هایی مدرن دوباره رونق می‌گیرد و هم اکنون بخش‌های صیادی، تجاری و نظامی آن احداث گردیده است و اسکله‌های نفتی و مسافری آن در آینده‌ی نزدیک به بهره‌برداری خواهد رسید.

◀ فهرست جاذبه‌های فرهنگی، تاریخی شهرستان آستارا

□ بقعه‌ی شیخ تاج‌الدین محمود خیوی

این بقعه متعلق به دوره‌ی ایلخانان و در سال ۷۲۲ ه.ق بین روستای عنبران و ویرمونی میان درختان کهن سال و تنومند شمشاد واقع ساخته شده است.

بام این بنا، گنبدی مدور و آجری است که آبرو آن به دو ناودان سنگی که در دو گوشه اضلاع جنوبی و شمالی تعبیه شده است، منتهی می‌شود. در این اطاق مربع شکل سه قبر با سه سنگ قبر قرار دارد. دکتر منوچهر ستوده در «کتاب از آستارا تا استرآباد» این بقعه را یکی از عجایب هفت‌گانه‌ی گیلان نامیده است.

□ بقعه‌ی پیر قطب‌الدین

پیر قطب‌الدین، عارف وارسته و پرهیزگار است که متوفی به سال ۹۷۲ ه.ق می‌باشد و بقعه‌ی وی در ۳ کیلومتری آستارا در روستای باغچه‌سرا می‌باشد. این بنا به سال ۱۲۵۹ ه.ش با هم‌باری اهالی تجدید بنا گردیده که آجرهایش را از لنکران جمهوری آذربایجان آوردند.

طول کفش کن با عرض بنا یکی است و در آخرین قسمت آن انباری کوچک قرار دارد و بنای اصلی بقعه در ضلع جنوبی می‌باشد. سنگ مرمری بر روی مزار قرار دارد. اسامی دیگر جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی عبارتند از:

گورستان قدیمی دهکده‌ی حیران

گورستان قدیمی دهکده‌ی گنج‌کشی

گورستان قدیمی آق مسجد

گورستان قدیمی سرپیچ دگرمان‌کشی در راه آستارا به اردبیل

دیو اولری دوستاق خانه نزدیک آب گرم علی‌داشی در فندق جنگلی.

قلعه‌ی دهکده‌ی لمیر محله آستارا

بابا بلندی در دو فرسنگی لمیر محله‌ی آستارا

تربت یحیی

قبر شیخ محله

گورستان قدیمی ونه بین

قلعه بر سر راه آستارا به اردبیل نزدیک شهر آستارا.

بقعه‌ی امام‌زادگان قاسم و ابراهیم (ع) از نوادگان حضرت امام موسی کاظم (ع)

بقعه‌ی بابا حسن در لوندویل

بقعه‌ی بابا علی در دهکده‌ی بابا علی

مزار بابا مرزی کنار رودخانه‌ی ویزنه

دبیرستان تاریخی حکیم نظامی

مدرسه‌ی شهید مدنی (داربوش سابق)

طرق مظفری

◀ فهرست جاذبه‌های طبیعی و گردش‌گری شهرستان آستارا

□ روستای عباس‌آباد

این روستا یکی از بزرگ‌ترین و زیباترین روستاهای شهرستان آستارا می‌باشد که در ۲ کیلومتری جنوب غرب آستارا واقع شده و دارای مزارع وسیع برنج بوده و معروف‌ترین برنج آستارا «هاشمی» در این روستا کشت می‌شود. باغ معروف «چای» در آن قرار گرفته است که به آن چای کار گفته می‌شود. این باغ محل تحقیقات وزارت جهاد کشاورزی می‌باشد و ده‌ها سال قدمت دارد.

□ تالاب استیل عباس‌آباد

این تالاب با ۱۳۸ هکتار وسعت در ۷ کیلومتری شهر آستارا و در حاشیه‌ی جاده آستارا به رشت قرار دارد. اهمیت اکو توریستی این تالاب از جهت نزدیکی به جاده، تنوع چشم‌اندازهای طبیعی هم‌چون کوهستان، جنگل و مزارع و کشت‌زارهای اطراف دوچندان می‌شود. تالاب استیل در بهار و تابستان استراحت‌گاه مسافران بوده و از نظر گردش‌گری یکی از جاذبه‌های مهم گیلان تلقی می‌شود. از ویژگی‌های مهم این تالاب وجود درختان توسکای شناور در آن است که جلوه‌ای ویژه به آن بخشیده است. به همین علت، تالاب آستارا به تالاب درختان شناور هم معروف است (در گویش محلی به این تالاب هستل به معنای آبگیر می‌گویند).

□ روستای دربند

روستای دربند در ۷ کیلومتری جنوب غرب آستارا واقع شده است و بیشترین شهرت آن به دلیل وجود تالاب‌های زیبای استیل و دربند است که این منطقه را تبدیل به یکی از مکان‌های ثابت گردشگری و به ویژه گذراندن روز طبیعت یا سیزده بدر کرده است. آب و هوای مناسب و چشم‌انداز زیبا در کنار تالاب باعث احداث ویلاهای متعدد طی سالیان اخیر در اراضی آن شده است.

□ منطقه‌ی بیلاقی حیران

دهستان حیران در فاصله ۲۸ کیلومتری آستارا به اردبیل واقع شده است که از سمت شمال به کشور جمهوری آذربایجان، از جنوب به کوه‌های تالش، از شرق به شهر آستارا و از غرب به استان اردبیل متصل می‌باشد.

وجه تسمیه حیران به علت زیبایی‌های خاص این منطقه بوده است که به «دره بهشت» نیز معروف است. زیبایی‌های این دهستان باعث شده تا پس از اعلام آن منطقه از سوی دولت، به عنوان یکی از مناطق ویژه گردشگری گیلان، امکاناتی نظیر تله کابین، پیست کارتینگ و سورتمه و اقامتگاه‌های استاندارد در آن ایجاد شود. زبان اهالی این

دهستان آذری و شغل آنها کشاورزی، زنبورداری و دامداری می‌باشد.

□ تله کابین حیران

این تله کابین در غرب روستای ونه بین و حاجی امیر آستارا با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی احداث گردیده و در هر ساعت با ۳۰ کابین پیشرفته ۶ نفره می‌تواند یک هزار از گردشگران را با سرعت ۶ متر بر ثانیه از انتهای ترین نقطه حیران آستارا در استان گیلان، با طی کردن یک مسیر سرسبز ۱۵۰۰ متری به شرقی ترین نقطه پارک جنگلی فندقلو نمین در استان اردبیل متصل می‌کند.

ارتفاع ایستگاه بالا دست این تله کابین در منطقه فندقلو حدود ۱۷۳۰ متر از سطح دریا است. موقعیت جغرافیایی تله کابین طوری است که از شمال به قله باستانی شیندان و جمهوری آذربایجان، از غرب به پارک جنگلی فندقلو، از شرق به روستای ونه بین و جاده اصلی آستارا به اردبیل و از جنوب به دهستان حیران و گردنه زیبای آن اشراف دارد.

□ پارک حیات وحش و طبیعت گردی

پارک حیات وحش و طبیعت گردی دارای ۶۲ هکتاری وسعت است و از اول ورودی شهر آستارا و ساحل تا امامزادگان ابراهیم و قاسم ادامه می‌یابد و زیستگاه انواع گونه‌های جانوران بومی از جمله شغال، راسو، خرگوش، گراز و پرندگان گوناگون محسوب می‌گردد و همچنین در سالهای اخیر گوزن زرد، مرال و شوکا در محیط سرسبز آن نیز رها شده است.

□ تالاب آق

تالاب آق آستارا با بیش از ۱۰ هکتار وسعت در منطقه ساحلی پارک حیات وحش و طبیعت گردی لوندویل واقع شده است. اهمیت این تالاب به دلیل واقع شدن در مسیر کریدور مهاجرت پرندگان به سمت تالاب‌های داخل گیلان از جمله تالاب بین‌المللی انزلی، تالاب امیرکلایه لاهیجان و پارک ملی بوجاق می‌باشد که استراحتگاهی مناسب برای این پرندگان است.

□ باغ پرندگان

باغ پرندگان آستارا به عنوان اولین باغ پرندگان شهرستان‌های ایران شناخته می‌شود که در سال ۱۳۸۶ توسط بخش خصوصی احداث گردیده است. این باغ در ورودی جاده آستارا - رشت در زمینی به مساحت یک‌هزار و ۵۰ متر مربع ایجاد شده و در آن بالغ بر ۳۰۰ پرنده از ۶۰ گونه مختلف نگهداری می‌شود. در هر ماه به طور متوسط حدود ۵۰

گردشگر از روسیه ، جمهوری آذربایجان ، اوکراین و حتی عراق از باغ پرندگان آستارا بازدید کرده، اقدام به تهیه عکس و فیلم از گونه‌های کمیاب آن می‌کنند.

□ پارک جنگلی بی بی یانلو

پارک جنگلی بی بی یانلو با وسعت ۱۵۱۲ هکتار، جزء جنگلهای هیرکانی غربی است که در ضلع جنوب غربی و در فاصله ۵ کیلومتری شهرستان آستارا به استان اردبیل واقع شده است.

پارک مذکور علاوه بر تنوع فراوان رویشگاه های جنگلی و جانوری آن، وجود چندین دره با دامنه های پوشیده از جنگل و یالهای نسبتاً بلند و چندین قله به عنوان سیمای ویژه و بدیع، چشم انداز منحصر به فرد و جالب توجه ای ایجاد کرده که در هر زمانی از سال مشتاقان زیادی را به خود جلب می نماید.

□ طرح ساحلی شهرداری آستارا

این مکان واقع در بلوار سفیر امید بوده و دارای امکاناتی همچون محل شنای برادران و خواهران-نمازخانه- پارکینگ-سرویس بهداشتی-نمایشگاه دائمی محصولات فرهنگی-محل بازی کودکان-کمپینگ و آلاچیق جهت استراحت شما عزیزان و از همه مهمتر وجود ماموران انتظامی-هلال احمر و نجات غریق محیطی امن و دلنشین برای گردشگران ایجاد کرده است .

□ آبگرم علی داشی

این مکان به دلیل نزدیکی به جاده ی آستارا به اردبیل و واقع شدن در یک محیط ییلاقی و خوش منظره از رونق بسیاری برخوردار است و آبشاری زیبا در کنار آن وجود دارد. این آب گرم دارای خواص درمانی بسیاری می باشد که به از بین بردن درد مفاصل، کمردرد، قولنج و تقویت اعصاب می توان اشاره نمود.

□ آب گرم کوتاه کومه

کوتاه کومه نام روستایی در ۹ کیلومتری شهر لوندویل است که از طریق یک جاده آسفالتی با لوندویل مرتبط است و در دل خود آب گرم کوتاه کومه را دارد که همه ساله تعداد زیادی مسافر بومی و غیربومی به آن مراجعه و جهت مداوای بیماری های مختلف مانند بیماری های مفاصل و رماتیسم و همچنین بیماری های پوستی از آن استفاده می کنند.

□ آبشار لاتون

آبشار لاتون، مرتفع ترین آبشار شمال کشور است که ۱۰۴ متر ارتفاع دارد. برای رفتن به این آبشار مسیرهای مختلفی را در اقصی نقاط شهرستان می توان انتخاب نمود که بهترین آن شهر لوندویل- کوتاه کومه، آسیو شوان- لاتون می باشد.

مسیر صعود مسیر پایکوب است و طبیعت گران و افرادی که آمادگی جسمانی نسبی دارند می توانند آن را سپری کنند، البته استفاده از راهنمایان محلی الزامی می باشد و کل فاصله آبشار تا روستای کوتاه کومه حدود ۶ کیلومتر است.

□ آسیو شوان

آسیو شوان در زبان محلی به معنی آسیاب آبی می باشد. این آسیاب که بیش از ۳۰۰ سال قدمت دارد هم اکنون متروکه شده است و بیانگر قدمت این روستا می باشد. هم اکنون این آسیاب و این روستا به دلیل دسترسی خودرو به آن به یکی از مناطق گردشگری منطقه تبدیل شده است. فاصله این منطقه از شهر لوندویل بطور تقریبی حدود ۱۴ کیلومتر است.

□ بازارهای آستارا

از جمله دیدنی های شهرستان آستارا بازارهای مرزی آن است که به واسطه قرار داشتن در شهرستان در توار مرزی با کشور جمهوری آذربایجان از اهمیت و اعتبار زیادی برخوردار شده است. بازارهای آستارا به واسطه تنوع کالا و همچنین قیمت نسبتا مناسب؛ همه ساله با استقبال فراوان گردشگران داخلی و خارجی مواجه می شود. بازار ساحلی، مجتمع بازارهای نور، بازارمظهري و بازار ماهی فروشان نمونه ای از آن هستند.

□ نمایشگاه دائمی بهشت کاکتوسها

این مجموعه با مساحت ۱۴۰۰ متر مربع، شامل ۲۲۰۰ نوع کاکتوس از کشورهای برزیل، مکزیک، پرو، بولیوی، آرژانتین و آمریکای جنوبی می باشد که در سال ۱۳۵۶ ه.ش در خیابان فارابی احداث گردیده است. پیرترین کاکتوس خاورمیانه در این مجموعه نگهداری می شود.

□ سوغات آستارا

برنج، ماهی سفیده، گلیمهای دستبافت، رب ازگیل، رب انار، رب به و دوشاب

□ غذاهای محلی آستارا

لونگی مرغ، لونگی ماهی سفید، باستیرمای اردک و بوقلمون، جغیرتما و قورمه

